

ADHD

I VÅRT MODERNA SAMHÄLLE
HÖNAN OCH ÄGGET?

Martina Nelson, leg psykolog,
specialist i neuropsykologi
Verksamhetschef och Ledningsansvarig
psykolog

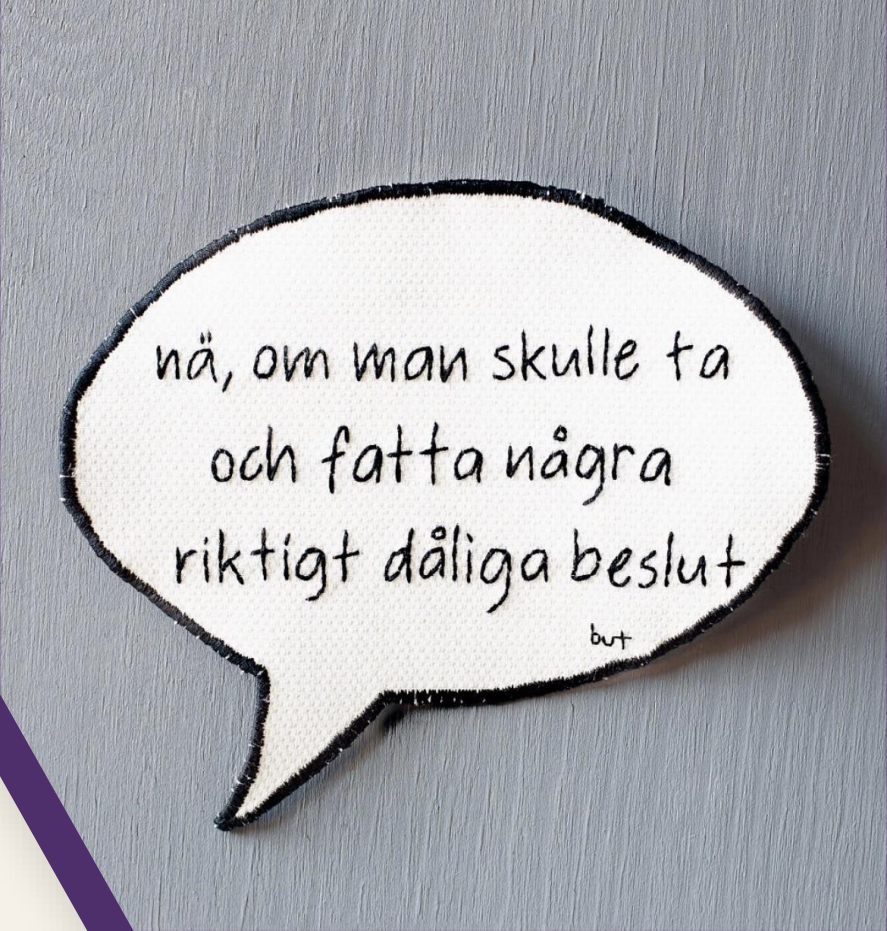
Copyright SMART Psykiatri

SMART

VAD ÄR PSYKISK HÄLSA?

- Förmåga att förstå och reglera sina **KÄNSLOR**
- Förmåga att styra sina **HANDLINGAR** mot långsiktiga mål
- Förmåga att skapa och upprätthålla goda **RELATIONER**
- Kunna hantera **FÖRÄNDRINGAR**

Psykisk ohälsa uppstår när en eller flera av dessa grundläggande faktorer inte är uppfyllda!

nä, om man skulle ta
och fatta några
riktigt dåliga beslut

but

4

Hjärnan

Organisera

Reglera

Filtera

Skifta

Mental balans

Reglera känslor

Styra handlingar

Acceptera förändring

Goda relationer

4

Mental health &
long-term performance

Livsstil

Kost

Motion

Sömn

Stress

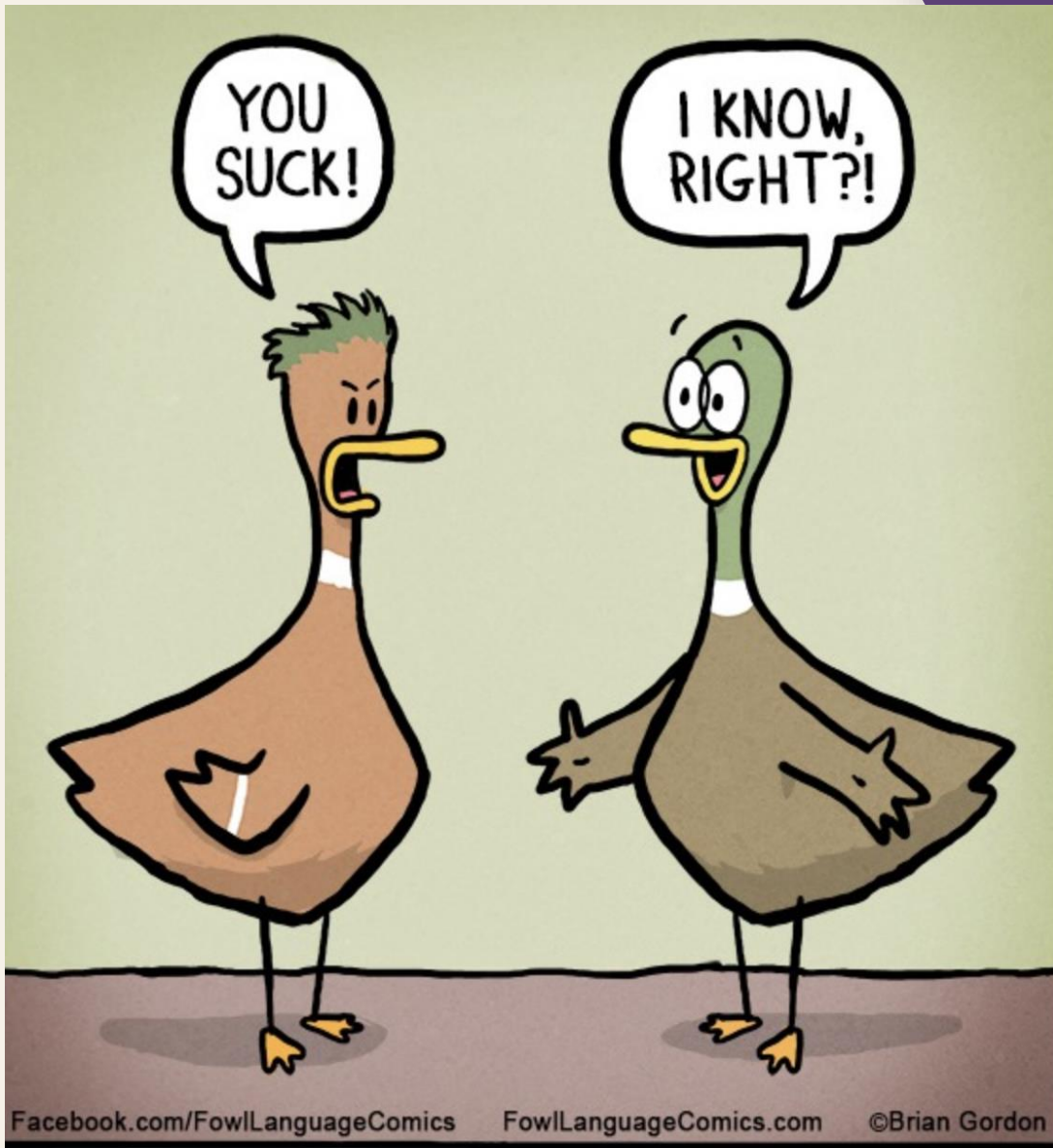
Relationer

Substanser

Ekonomi

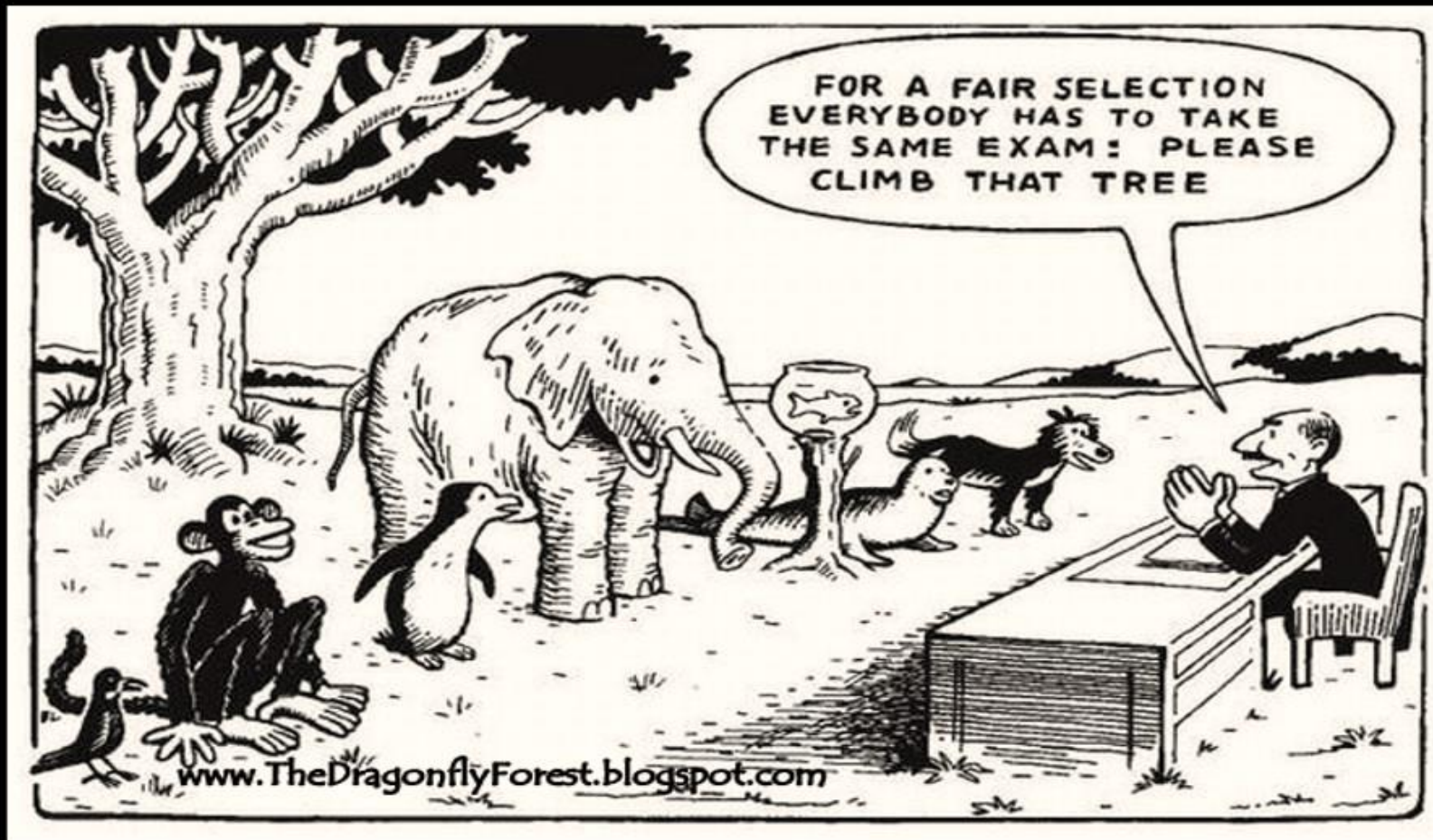
7

**ADHD är ett
allvarligt tillstånd
med god prognos.
Men...**

... DET KAN LEDA
TILL STORA
KONSEKVENSER!

THE UPSIDE OF LOW SELF-ESTEEM IS THAT
IT TAKES THE STING OUT OF MOST INSULTS

Varje person är ett geni. Men dömer vi fisken efter dess förmåga att klättra i träd kommer den leva hela sitt liv med en känsla av utanförskap & otillräcklighet.

SMART

**Jag är så dum! Jag kommer
aldrig klara skolan.**

Kalle 8

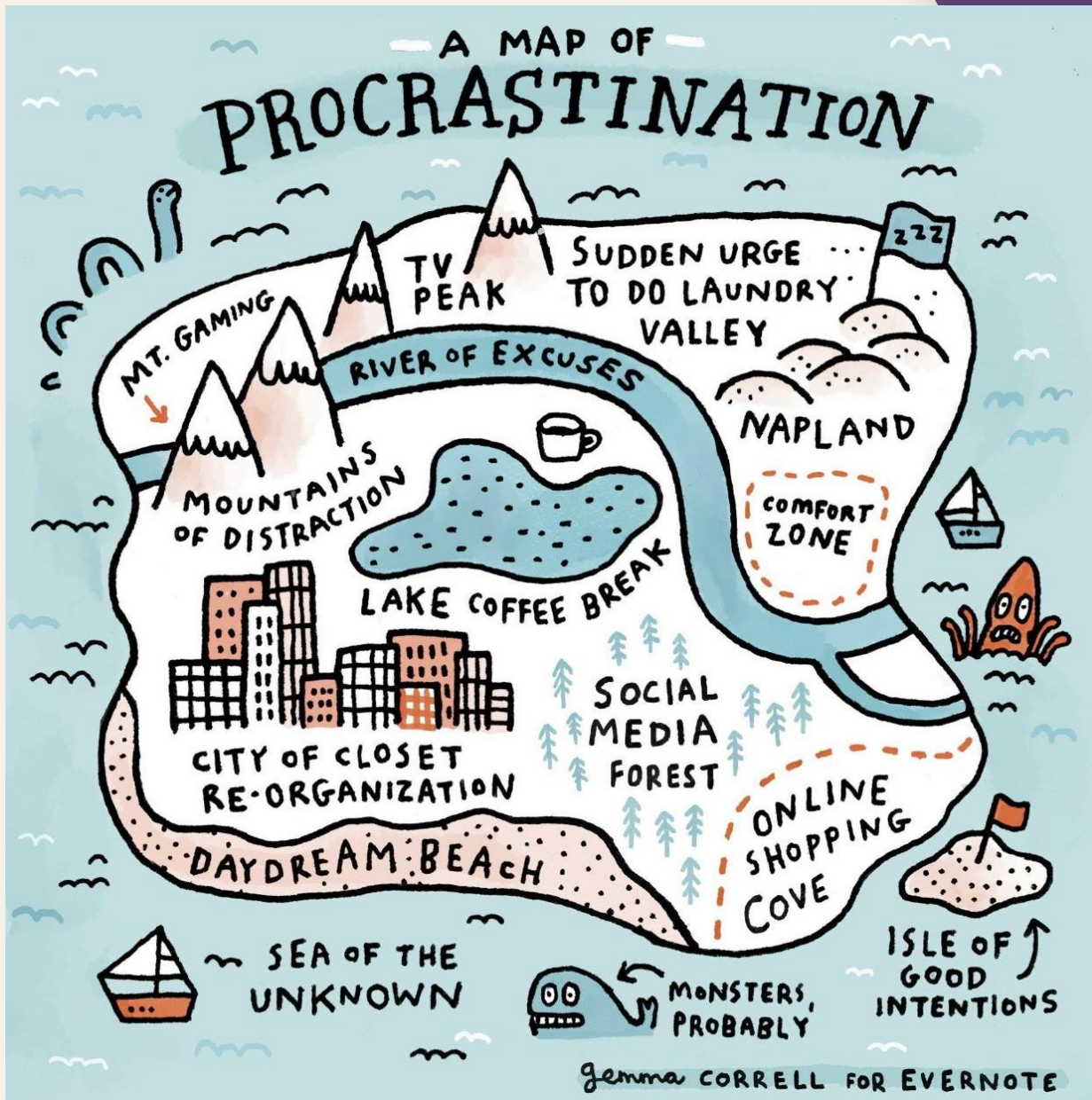

**Varför orkar jag inte arbeta, träffa
vänner, äta bra mat, träna och vara den
där perfekta mamman och partnern som
alla andra verkar klara av?**

Emma 40

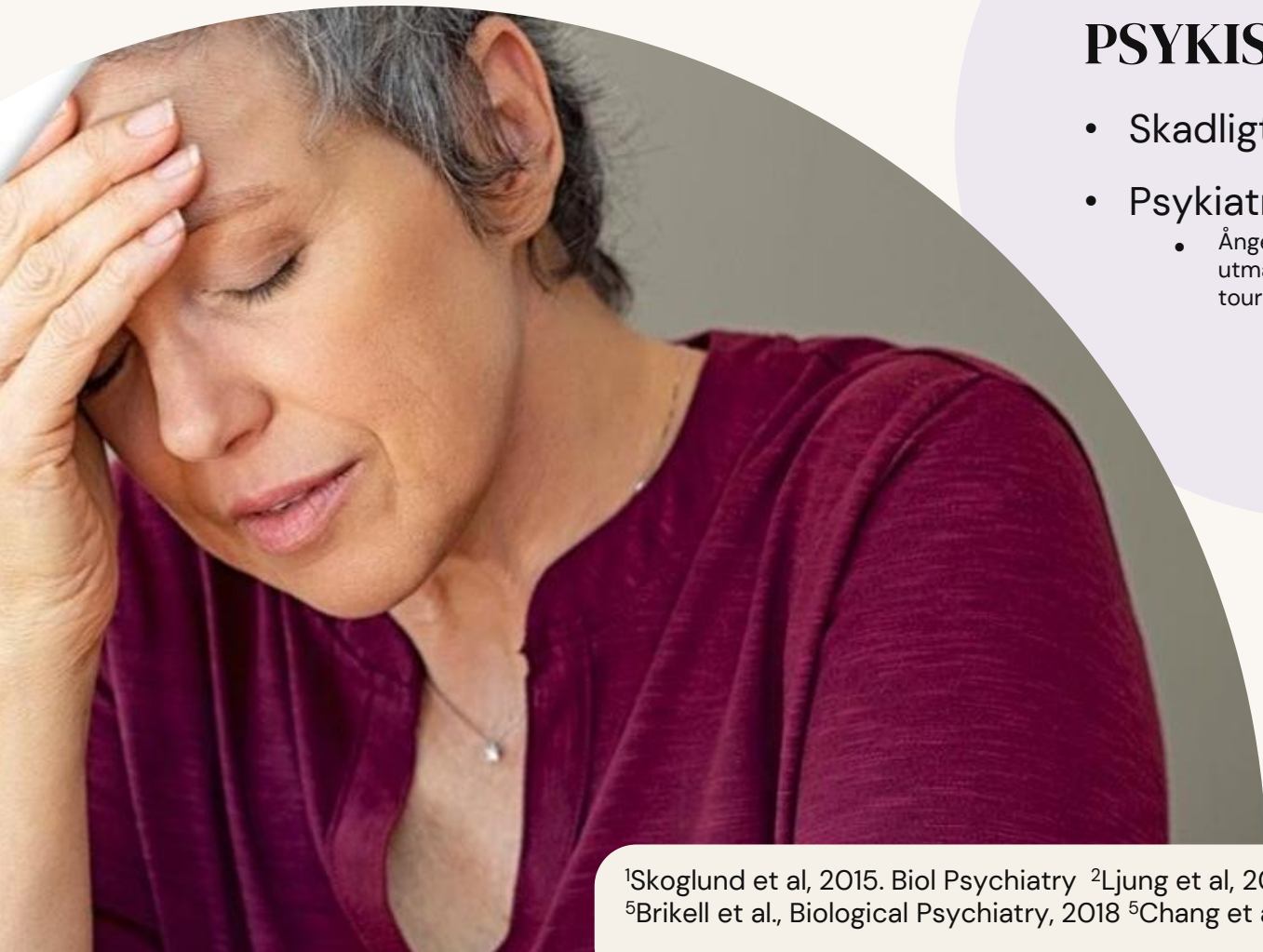

...DO YOU LIVE ON
THE ISLAND OF
PROCRASTINATION?

NPF LIVET?

ca 80% har minst en annan diagnos

PSYKISKT

- Skadligt bruk & beroende¹
- Psykiatriska diagnoser²
  - Ångest, depression, bipolar sjukdom, utmattning, ätstörning, autism, tourettes, tics

PSYKOSOCIALT

- Trafikolyckor⁶
- Kriminalitet⁷

KROPPSLIGT

- Diabetes & obesitas³
- Astma⁴
- Epilepsi⁵
- Sköldkörtelproblem

Neurodiversitet

VARFÖR & VEM?

PREVALENS?

ADHD hos barn 5 – 7%, vuxna 2– 3%

ÄRFTLIGHET?

“Går i familjen” (> 80 %)

KONTROVERSIELLT?

“Cut off” och subklinisk ADHD,
“Adult onset”

Ökar antalet diagnoser?

kunskap och diagnostik

Ökad kunskap i vård och samhälle?

Mer inklusiva diagnoskriterier?

Överdiagnostisering – sanning eller myt?

SMART

Ökar antalet diagnoser?

externa faktorer

Ökade krav från samhället?

Höga informationsflöden → både perceptuellt och kognitivt påfrestande för människor med underliggande sårbarhet.

Ständig stimulans från skärmar & digitala medier → svårare med kontinuerlig återhämtning?

Höga krav på självständighet, och på dynamiskt och reflexivt tänkande från ung ålder hela vägen upp i arbetslivet. Passar inte alla.

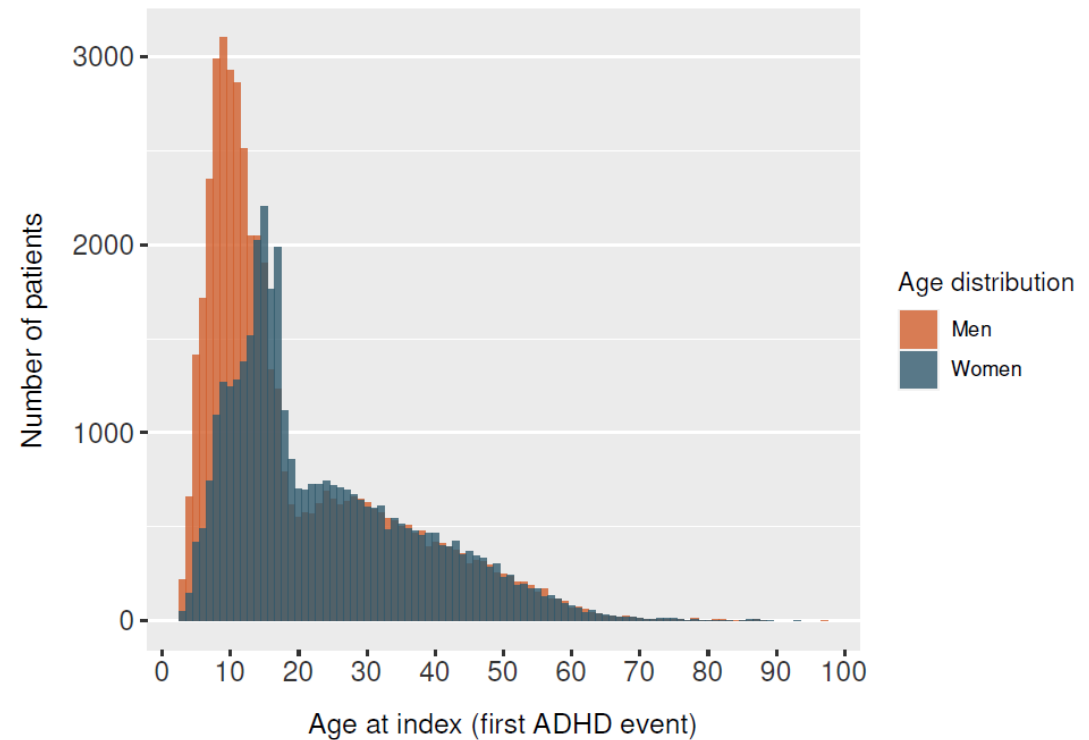
SMART

ÅLDER VID DIAGNOS

Åldersdistribution för olika kön vid första registrering av ICD-10 F90 diagnos och/eller ADHD-medicinering.

Kvinnor får sin ADHD-diagnos vid en medianålder av 23.5 år och män vid 19.6 år

Kvinnor får sin diagnos **3.9 år senare** än män.

**Jag tål inte p-piller. Jag
får lösa det på något
annat sätt.**

Anja 21

VÅR FORSKNING VISAR ....

- Utmaningar i reproduktiv rådgivning¹
- 5x depression av hormonella preventivmedel²
- 6x tonårsfödslar³
- Överlapp mellan SUD⁴ & BPD^{5,6}

Klint Carlander et al 2022¹; Lundin et al 2022²; Skoglund et al 2019³; Skoglund et al 2015⁴; Skoglund et al 2019^{5,6}; Kuja Halkola et al 2018⁶;

HJÄRNAN & HORMONERNA

Östrogen påverkar hur vi
mår & fungerar

|

ÖSTROGEN

Dopamin påverkas av
östrogennivåer

|

DOPAMIN

MANNEN SOM NORM

- Vi tar inte hänsyn till hormoner vid screening, utredning eller behandling av ADHD & psykisk hälsa.
- Kvinnor med psykiatriska tillstånd utesluts ofta från kliniska studier.
- Kunskap om effektiva preventivmedel hos kvinnor med ADHD saknas!

LÖSNINGEN

Hitta och hjälp flickor och kvinnor med ADHD tidigare!

Justera ADHD-mediciner över menscykeln?

Hantera emotionell instabilitet – strategier!

Transdisciplinär forskning & klinik!

**Kroppen och själen är
helt slut. Jag vill bara
att du ska söva ner mig.**

Marianne 79

SMART

ÅLDRANDE MED ADHD

- **2-3%** över 60 år.
- Samma svårigheter, **NYA UTMANINGAR**.
- Självkänsla, **ENSAMHET**.
- **KROPPSLIG** (o)hälsa.
- **DEMENS**.
- **MENTAL** (o)hälsa.

Bättre livskvalitet efter diagnos!

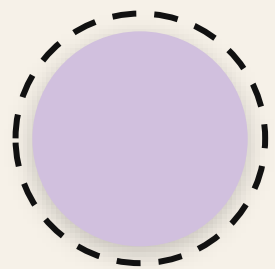
De senaste åren har Ella kämpat för att få en adhd-utredning, men blivit nekad. En läkare tyckte i stället att hon borde göra en minnesutredning för misstänkt demens. Men allt såg bra ut, bortsett från arbetsminnet som hon kämpat med hela livet.

– Jag bestämde mig för att söka hjälp privat och betala utredningen själv. För om jag hamnar på äldreboende vill jag inte bli behandlad som dement om jag inte är det! Och jag blev fantastiskt bemött av en psykolog som satte ord på de svårigheter jag haft hela livet.

”Det är en lättnad att äntligen få hjälp”

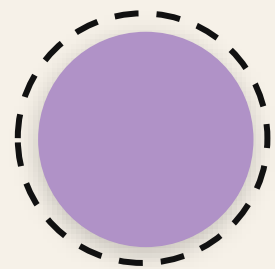
Vad blir **PROBLEMET?**

- Det **moderna arbetslivet**, en utmaning?
- **Stigma & okunskap** kring psykiatriska (Meza et al., 2019)
- Vågar inte vara öppen
  - Svårt att jobba preventivt
  - Synligt först sjukskrivning/byter jobb/kraschar
- Rädsla för **konsekvenser & diskriminering**
- **Arbetsgivare/ledare/chefer** saknar kunskap om VAD göra – inte konstigt när det saknas forskning!

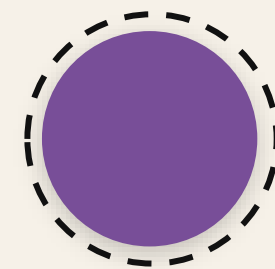
Överblicka →

N

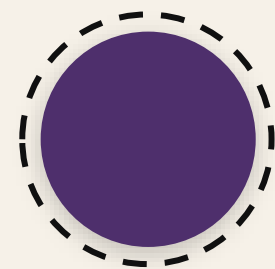
Reglera →

P

Filtrera →

F

Tänka om →

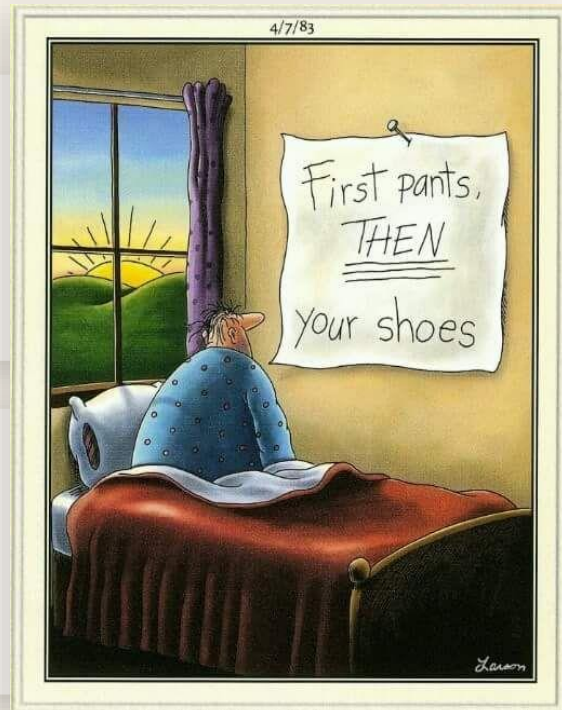
!

Exekutiva förmågor

Dysreglering

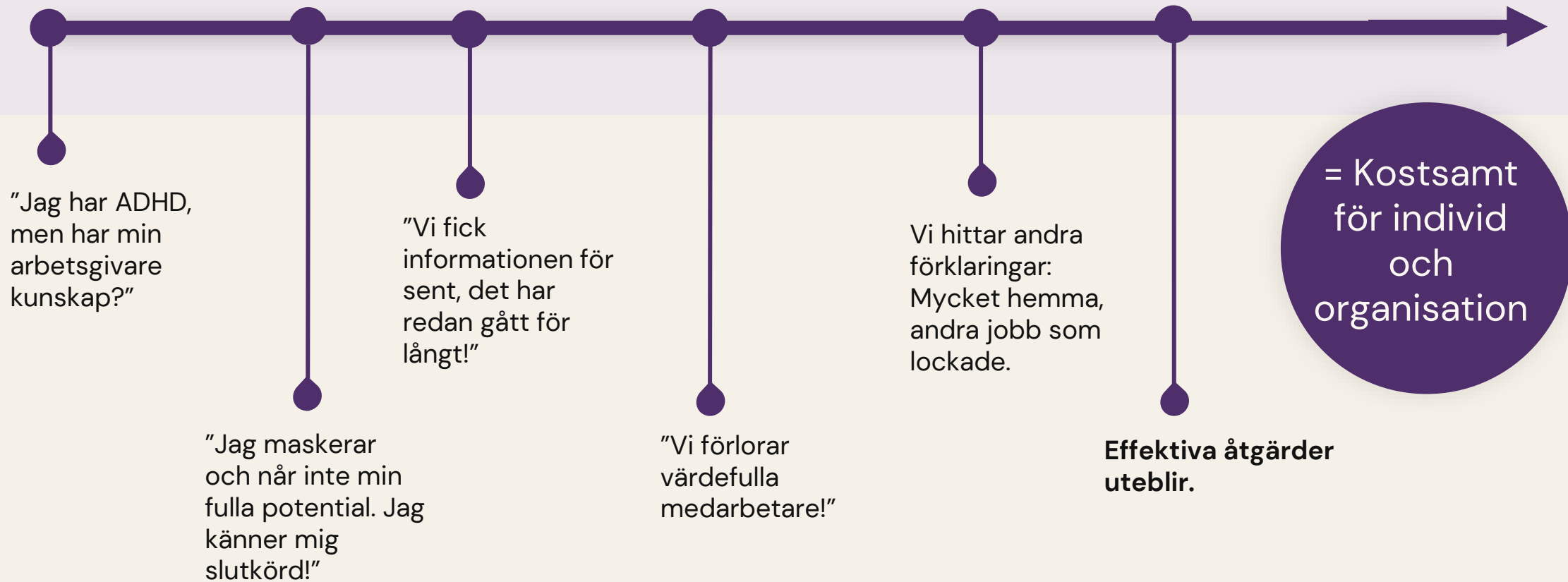
Perceptuella avvikelser
Intryck inifrån & utifrån

Kognitiv flexibilitet

Jag kommer **ALDRIG**
att glömma den dagen
du anklagade mig för
att vara långsint.

Det som inte syns... **det finns inte?**

Varför är detta viktigt?

- **Korta och långa sjukskrivningar, flera och kortare anställningar** (Anker et al., 2019; Bernardi et al., 2012)
- **34 sjukdagar per år jmf 8 dagar** (Daley, D., Jacobsen, R. H., Lange, A. M., Sørensen, A., & Walldorf, J., 2019)
- **Vanligare med konflikter på jobbet** (Kessler, et al., 2006)
- **Presterar på en ojäm nivå, högre grad beroende av försörjningsstöd** (Socialstyrelsen, 2019)
- **Underpresterar utifrån sin intellektuella potential** (Anker et al., 2019).
- **Samband mellan adhd och att inte kunna sluta arbeta/överarbete** (Andreassen et al., 2016)
- **Ökad risk för skilsmässa, bli uppsagd och hamna i ekonomisk knipa** (Friedrichs, B., Igl, W., Larsson, H., & Larsson, J. O., 2012)

Varför är detta viktigt?

Rapport från Socialstyrelsen

- Följde en grupp under 5 års tid
- År 5, alla 31 år och äldre, framkom:
  - 36 % av kvinnor med adhd hade arbete
  - 74 % av kvinnor utan adhd hade arbete
  - 40 % av män med adhd hade arbete
  - 80 % av män utan adhd hade arbete

Socialstyrelsens litteraturgenomgång bekräftade denna bild!

› [BMC Psychiatry](#). 2022 Nov 30;22(1):751. doi: 10.1186/s12888-022-04409-w.

Stress and work-related mental illness among working adults with ADHD: a qualitative study

Martin Oscarsson ¹, Martina Nelson ², Alexander Rozentel ² ³, Ylva Ginsberg ³, Per Carlbring ⁴, Fredrik Jönsson ⁴

Affiliations [+](#) expand

PMID: 36451126 PMCID: [PMC9714234](#) DOI: [10.1186/s12888-022-04409-w](#)

Results: The analysis yielded three themes that describe some of the challenges of working with ADHD: Working and living with ADHD, Needs, and Special abilities, with a total of eight subcategories. Subcategories were Specific challenges; Relationships and cooperation; Negative consequences; Planning, prioritization, organization, and structure; Support, interventions, accommodations, and aids; Openness, understanding, and acceptance; Strategies; Strengths and qualities.

Conclusion: Further knowledge about the challenges of working with ADHD is needed in workplaces; where organizational support is lacking, much in terms of accommodations and aids is up to the employee, and the disclosure of diagnoses may be associated with great dilemma.

Mångfald & inkludering

Funktionsnedsättning står med i
Aktiva åtgärder, DO.

Ingen kan allt (styrkor och sårbara sidor)

Det finns en poäng med att vi är olika!
Öppenhet & accepterande klimat!

HUR HJÄLPA? DISTINCTIVE MANAGEMENT

- Ge ett varför
- Sätt en agenda
- Begränsa mängd information
- Presentera i punktform
- Upprepa information
- Begränsa antalet kommunikationskanaler
- Minska distraktion (hörlurar? Skärmar? Gå undan en stund?)

Funktion & symptom

...två sidor av samma mynt

**Impulsiv &
distraherbar**

=

Spontan

eller

Ofokuserad

Funktionellt vid:

- Associerar mycket
- Brainstorming
- Problemlösning
- Nya idéer
- Många sociala sammanhang

Mindre funktionellt vid:

- Tråkiga uppgifter
- Genomföra planerade aktiviteter i en viss ordning.
- Höga krav på att lyssna under längre tid

SMART

Funktion & symptom

...två sidor av samma mynt

**Hyperaktiv
& otålig**

=

En do:er

eller

Sprallig

Funktionellt vid:

- Påbörja uppgifter & dra igång aktiviteter
- Miljöer och uppgifter som inbegriper mycket fysisk aktivitet
- Nya uppgifter hela tiden

Mindre funktionellt vid:

- Uppgifter som kräver stillasittande i långa perioder.
- Varva ner
- Återhämtning
- Vänta på sin tur

SMART

Life skills

Strategier för hållbarhet

LIFE HACKS

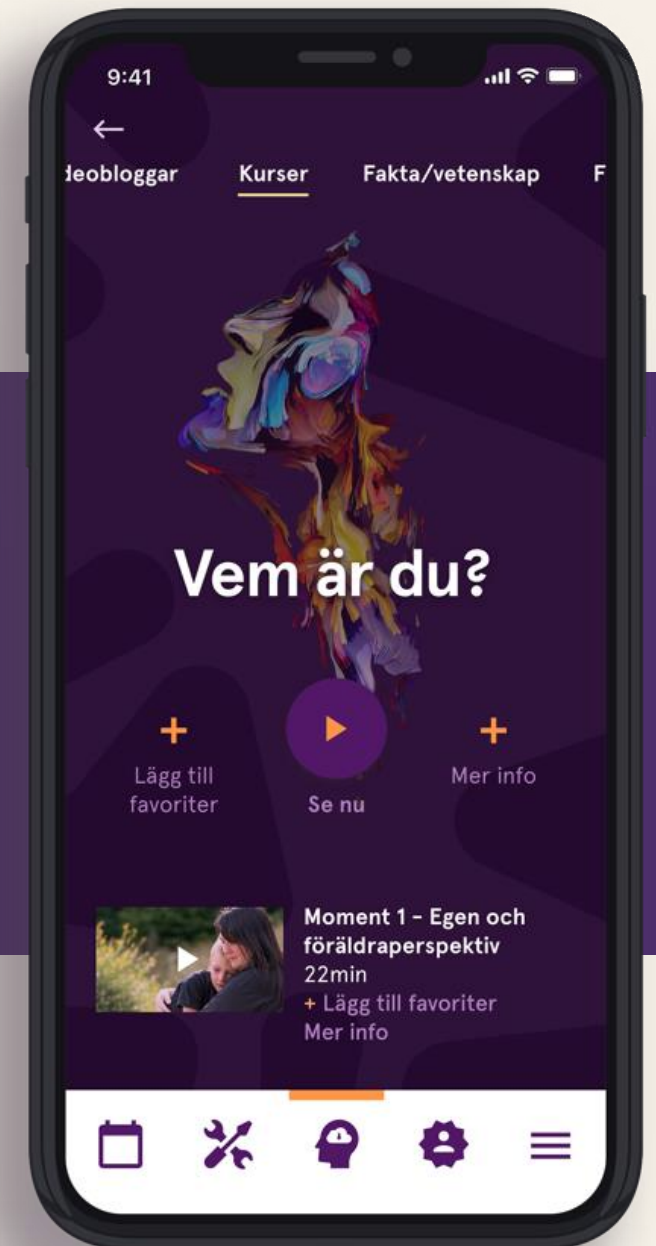
ENERGIPLANERA

VAD FINNS DET FÖR BEVIS FÖR TANKEN?

SÄG NEJ & SÄTT GRÄNSER

“Får jag återkomma?” → passar det just nu?

RÄTT FÖRUTSÄTTNINGAR

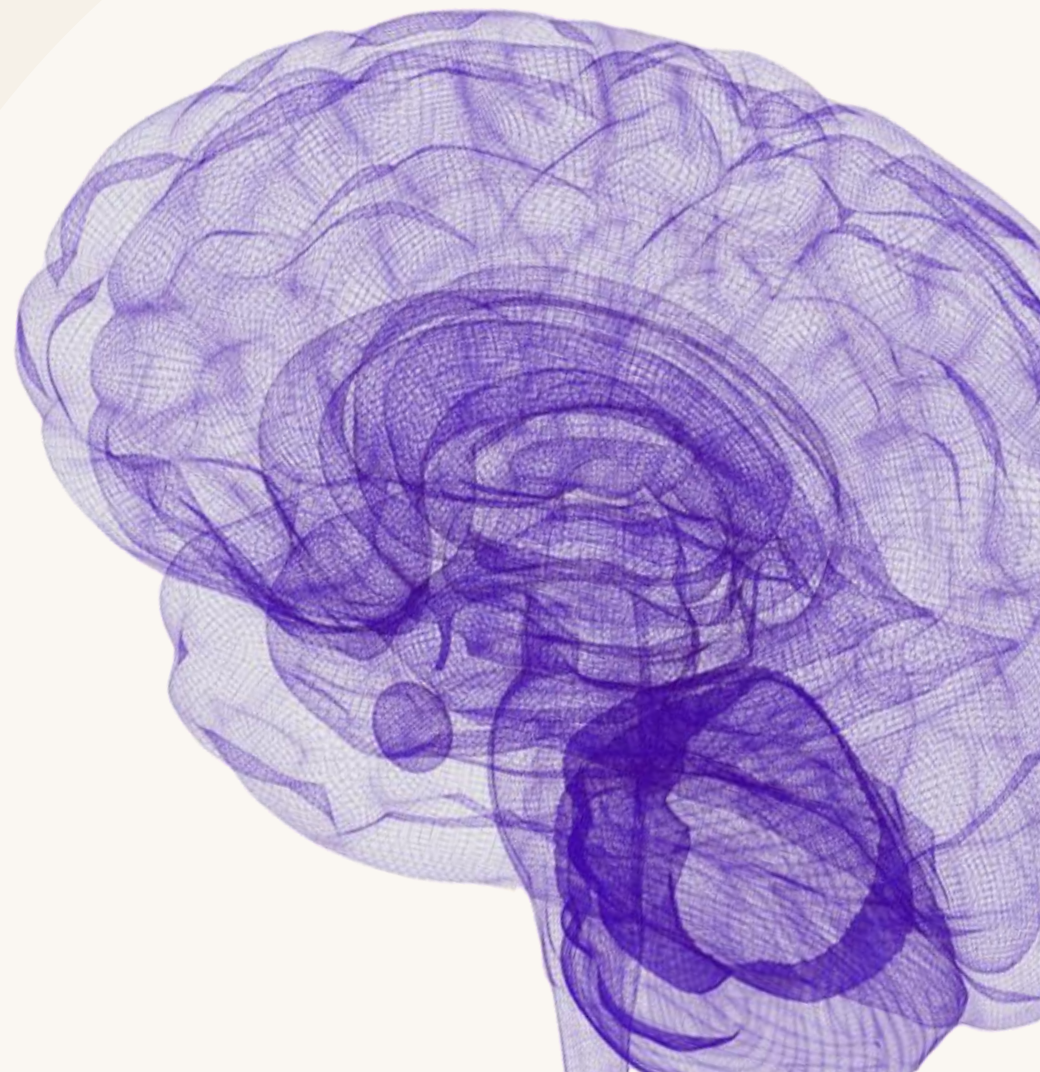
Take home messages!

ADHD handlar inte om att man inte vet vad man ska göra, utan om att inte kunna **göra det man vet!**

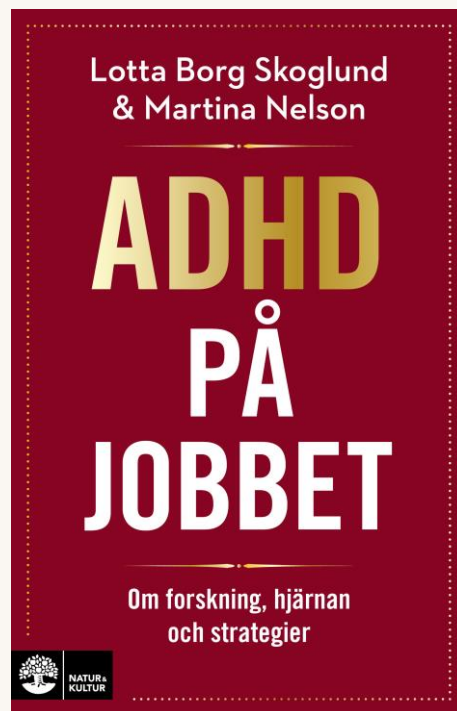
ADHD är varken en superkraft eller en sjukdom. det handlar om symtom och egenskaper som vi alla har mer eller mindre av.

ADHD är en **allvarlig diagnos** med mycket **god prognos** när man får rätt **förutsättningar** i skolan, på arbetet, hemma etc.

ADHD uppstår inte i ett vakuum. Omgivningen har stor betydelse för hur någon fungerar och mår.

LÄS MER...

TACK!

Martina Nelson, leg psykolog,
spesialist i neuropsykologi
Verksamhetschef
Ledningsansvarig psykolog
SMART Psykiatri

Copyright SMART Psykiatri

